

„Glaukopis. Pismo społeczno-historyczne”, nr 1/2003, ss. 363

Przyszłość badań naukowych wydaje się leżeć w działalności nieskrępowanych strukturalnie niezależnych fundacji, zespołów i instytutów badawczych oraz ich periodyków. Wyrazem tej tendencji może być nowe pismo społeczno-historyczne „Glaukopis”, które firmują naukowcy zajmujący się problematyką dziejów najnowszych, a zarazem członkowie Rady Programowej: Mark Paul, Ireneusz Jastrzębiec, Marek J. Chodakiewicz i Zbigniew Staroński. Wydawcą pisma jest Wojciech J. Muszyński, zaś redaktorem naczelnym – Sebastian Bojemski.

Nazwa periodyku odzwierciedla zadania, które stawia przed sobą redakcja. *Dalekowidzący* (takie jest znaczenie łacińskiego terminu *glaukopis*) to próba takiego spojrzenia na historię, które pozwoliłoby zrozumieć współczesne procesy dziejowe i pogłębić widzę na temat natury ludzkiej. Tym samym redakcja traktuje przyszłość jako zbiorowisko procesów ludzkich zachowań. Te założenia spowodowały potrzebę zajęcia się metodologią, a w konsekwencji wypracowaniem własnej metody badawczej, która zakłada, że wspomniane procesy najlepiej dostrzegalne są w skali mikro. W odredakcyjnym tekście o metodzie tej czytamy: „Badacz musi zmienić się w archeologa, bo to właśnie dzięki odkryciu nieznanych fragmentów przybliżamy się do prawdy. Nieznane fakty mogą podważyć funkcjonujące w nauce stereotypy. Wielka ilość nieznanych faktów musi zmienić sposób, w jaki myślimy o pewnych zjawiskach. Jeżeli dominujący paradygmat intelektualny nie jest w stanie pomieścić w swych ramach logicznych nowo ujawnionych faktów, paradygmat należy zmienić”.

Odzwierciedleniem tego swoistego manifestu metodologicznego jest zawartość pisma, które w pierwszym numerze podzielone zostało na następujące działy: *Pokolenie Polski Niepodległej, Niepodległościowcy, Mikrostudia terenowe, Komunizm, Jedwabne i okolice..., Polemiki i recenzje, Sztuka oraz Varia*.

Dział pierwszy otwiera artykuł Wojciecha J. Muszyńskiego i Jacka T. Peresa pt. *II Rzeczpospolita korporancka*, dotyczący polskich korporacji studenckich w okresie międzywojennym. Autorzy kreślą genezę ruchu korporacyjnego, jego początki w Polsce, oblicze ideowe, struktury. Materiał ilustruje bogata wkładka zdjęciowa oraz aneksy, a w nich: spis korporacji zrzeszonych w Związku Polskich Korporacji Akademickich, lista korporantów związanych z ruchem narodowym, opis starcia członków polskiej korporacji „Lutyko-Venedya” z żydowskim stowarzyszeniem „Fraternitas” we Lwowie w listopadzie 1932 r.

Więczyśław Wagner jest autorem relacji *Włosko-polska umowa akademicka z 1938 roku*, która utrwala wizytę przedstawicieli Polskiego Akademickiego Związku Zbliżenia Międzynarodowego „LIGA” we Włoszech Mussoliniego w grudniu 1938 r. Na zaproszenie włoskiej organizacji studenckiej GUF (Gruppi Universitari Fascisti) do Italii przybyli: Jerzy Przeździecki, Tadeusz Frankowski,

Zbigniew Piątkowski oraz autor relacji. Na materiał składają się również nieznanne zdjęcia z wizyty.

Dział *Niepodległościowcy* zwraca uwagę na nieznanne dotąd szerzej fakty dotyczące antykomunistycznej konspiracji niepodległościowej po 1944 r. Sebastian Bojemski jest autorem wstępnego opracowania przybliżającego opresywny charakter ustroju Polski Ludowej (*Z więzienia*), natomiast Piotr Byszewski prezentuje dzieje konspiracyjnej organizacji „Ruch” – politycznego tajnego związku mającego na celu obalenie władzy komunistów i doprowadzenie do odzyskania przez Polskę suwerenności, działającego w latach 1965-1970.

Mikrostudia terenowe – dział kontynuujący linię założonej sobie przez redakcję metody badawczej, otwiera artykuł Rafała Drabika *Wydarzenia pod Borowem*. Materiał opracowany został na podstawie pracy magisterskiej, którą autor obronił w Instytucie Historii KUL w 2002 r. Tematyka artykułu to rozstrzelanie kilkudziesięciu członków Gwardii Ludowej przez oddział NSZ 9 sierpnia 1943 r. pod Borowem w powiecie kraśnickim. Badania nad terenem powiatu kraśnickiego kontynuuje również Marek J. Chodakiewicz (*Kraśnik. Niemieckie siły policyjne w Generalnym Gubernatorstwie: mikropozjom*). Materiał stanowi kolejny krok ku realizacji projektu badawczego autora, dotyczącego okupacji niemieckiej na wspomnianym terenie, by przypomnieć tylko artykuł *Agenci i bandy pozorowane na Lubelszczyźnie. Zdziejów okupacji niemieckiej w Janowskim*, który opublikowany został na łamach „Radzyńskiego Rocznika Humanistycznego” t. 2/2002.

Ruch komunistyczny na Hrubieszowszczyźnie Tomasa Hojdy otwiera dział poświęcony zjawisku komunizmu i przejawom jego działalności na ziemiach polskich. Artykuł prezentuje strukturę i działalność Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy, którą – zdaniem autora – historiografia traktuje zbyt pobieżnie, jako margines agenturalnej Komunistycznej Partii Polski.

O „rodowodzie” partyjnych elit PRL na przykładzie Stefana Kilianowicza vel Grzegorza Korczyńskiego (przedwojenny komunista, żołnierz tzw. brygad międzynarodowych w Hiszpanii, członek PPR, GL-AL., członek aparatu PZPR) traktuje artykuł Piotra Gontarczyka zatytułowany *Z genealogii elit PZPR*.

Przyczynek do analizy sytuacji materialnej elity PRL przedstawia Leszek Żebrowski w artykule *Dolce vita...*. Wychodząc od jaskrawego rozdzwiewu pomiędzy głoszonymi hasłami społecznego egalitaryzmu a faktycznym poziomem życia przywódców komunistycznych w Polsce, prezentuje wewnątrzpartyjną notatkę, w której na fali odwilży w październiku 1956 r. postuluje się ograniczenie przywilejów działaczy partyjnych.

Dział *Jedwabne i okolice...* to nawiązanie do stosunków polsko-żydowskich, które nagłośnione zostały poprzez wydarzenia związane z mordem na Żydach w Jedwabnem. Redakcja „Glaukopisu”, obawiając się okrzepnięcia nowego stereotypu, owego łatwego paradygmatu w nauce historycznej, proponuje dalsze zgłębianie zagadnienia. Wojciech J. Muszyński i Marek J. Chodakiewicz w materiale zatytułowanym *W cieniu „Barbarossy”* dokonują wyboru niemieckich dokumentów policyjnych z okresu od maja 1941 do kwietnia 1942, które ujawniają charakter okupacji i jednoznacznie zalecają siłom policyjnym i wojskowym wciąż

rakter okupacji i jednoznacznie zalecają siłom policyjnym i wojskowym wciąganie do zbrodniczej działalności względem Żydów ludności miejscowej, bądź też zrzućcie bezpośredniej odpowiedzialności za bestialskie mordy na jej konto.

Okupację sowiecką i niemiecką Jedwabnego przybliży Marek J. Chodakiewicz w anglojęzycznym artykule *Ordinary Terror. Communist and Nazi occupation policies Jedwabne 1939-1949*.

Zagadnienie Żydów ocalałych z mordu w Jedwabnem zgłębia Ryszard Tyndorf w artykule zatytułowanym *Ocaleni*, natomiast do tzw. pogromu w Ejszyszkach na Wileńszczyźnie powraca John Radziłowski w anglojęzycznym artykule *Ejszyski and its Neighbors*.

Zagadnienia historyczne i społeczne łączy dział *Polemiki i recenzje*.

Część przeznaczoną sztuce „Glaukopis” nr 1/2003 poświęca osobie Stanisława Szukalskiego. Studia nad życiem i pracą artysty podejmuje Dorota Chudzicka (*Stanisław Szukalski. Europejczyk, Polak, nonkonformista*). Artykuł opatrzony jest galerią prac rzeźbiarskich patrona artystycznego „Szczepu Rogatego Serca”.

W dziale zatytułowanym *Varia* redakcja przypomina tekst Adama Doboszyńskiego o kompleksie polskiego mesjanizmu (*Leczenie kompleksów*), publikuje odpowiedź Wojciecha Roszkowskiego na pozew sądowy o naruszenie dóbr osobistych funkcjonariusza PRL, którego miał się dopuścić na łamach podręcznika „Najnowsza historia Polski 1914-1945” oraz pierwsze listy do nowopowstałego pisma.

Zaproponowany zestaw materiałów, nowatorska forma ich prezentacji oraz przedsięwzięta metoda badawcza muszą budzić zadowolenie z pojawienia się tak cennej inicjatywy, a z punktu widzenia czytelników – nadzieję na dalszy rozwój periodyku.

Dariusz Magier
(Archiwum Państwowe w Lublinie
Oddział w Radzynie Podlaskim)